www.lansstyrelsen.se/kronoberg

Vägen till levande kulturmiljöer

Kulturmiljöstrategi för Kronobergs län

2021–2025

LÄNSSTYRELSEN
I KRONOBERGS LÄN

Innehåll

Förord 3
Bakgrund 5
Uppföljning och aktualisering 2020 5
Kulturmiljöstrategins målbilder 2021–2025 7
Målbild 1: Breddad syn på småländskt kulturarv 9
Prioritering för att nå målbild 1 9
Målbild 2: Kulturmiljöer utvecklas hållbart 11
Prioriteringar för att nå målbild 2 11
Målbild 3: Upprätthålla levande dialog mellan aktörer 15
Prioriteringar för att nå målbild 3 15
Uppföljning av strategin 17
För dig som vill veta mer 17
Vad styr kulturmiljöarbetet? 17
Definitioner av kulturarv, kulturmiljö och kulturvärde 18
Regelverk 19
Agenda 2030 19
Nationella miljömål 19
Nationella kulturpolitiska mål 20
Nationella kulturmiljömål 20
Vision för kulturmiljöarbetet till 2030 21
Gestaltad livsmiljö 21
Regional utvecklingsstrategi och kulturplan 22
Lästips 23

Glasmosaik, tillverkad på Kosta glasbruk, på en vägg i Kosta tidigare kommunhus, Lessebo kommun. Foto: Erika Draminsky.

DNR: 436-6924-21
ISBN: 978-91-89211-18-6
PROJEKTSAMORDNARE: Jenny Svensgård, Länsstyrelsen i Kronobergs län
LAYOUT & ORIGINAL: Stema Specialtryck, Borås
OMSLAGSBILD: Foto: Anna Tigerström. På Smalspåret mellan Åseda – Hultsfred – Västervik kan man åka dressin på vissa sträckor. Här på sträckan Åseda – Hultanäs, Uppvidinge kommun en dag i juli. Föreningen Smalspåret Växjö – Västervik verkar för bevarandet av järnvägen i hela dess kvarvarande sträckning. Drift och underhåll och järnvägen liksom all verksamhet mellan Virserum och Åseda sker av föreningens driftbolag Smalspåret i Hultsfred AB.
TRYCK: Stema Specialtryck, Borås
UPPLAGA: 500 ex
Skriften går även att hämta via Länsstyrelsens hemsida **www.lansstyrelsen/kronoberg**

Förord

I Kronobergs län finns många platser som fungerar som levande historieböcker. Det kan exempelvis vara bymiljöer, stadslandskap, enskilda byggnader, fornlämningar, kulturlandskap, industrimiljöer eller sägner och folktro kopplade till en plats. Genom att uppleva dessa miljöer, antingen i vardagen eller som besökare, kan vi få en inblick i hur människor i olika tider ordnat sin tillvaro. Våra kulturmiljöer finns överallt – på landsbygden, i småorter och städer. De består av allt ifrån mycket sällsynta och unika platser, till vanligt förekommande miljöer.

Kulturmiljöer är inga statiska miljöer utan förändras ständigt, i takt med samhället. Nya årsringar tillkommer när behov uppstår hos dem som verkar och lever i miljöerna. När vi utvecklar kulturmiljöer behöver det ske medvetet, hållbart och varsamt.

En viktig förutsättning för att kunna bevara och utveckla kulturmiljöer är att det finns vilja och möjlighet att förvalta. Det är framförallt enskilda, föreningar och företag som upprätthåller skötsel och vård, och som söker stöd av offentliga aktörer.

Därför måste det finnas en kulturmiljöstrategi. Länets aktörer med kulturmiljöansvar arbetar nämligen var och en på sin kammare, utifrån sina förutsättningar. En utmaning är därför att få aktörer att samverka och se fördelarna med att arbeta mot samma mål. Att mötas och dela med sig, att inspirera och informera är viktiga delar i samverkan. En strategi med tydlig riktning och genomtänkta vägval ska underlätta när olika organisationer ska gå samlat åt ett gemensamt håll.

Kulturmiljöstrategin lägger grunden för hur länets kulturmiljöarbete långsiktigt ska utvecklas och förnyas. Strategin är styrande för det statliga kulturmiljöarbetet, men ska också vara stödjande både för kommuner och andra aktörer. Strategin ska ge bättre möjligheter att samordna resurser och ge stöd i det praktiska kulturmiljöarbetet.

Maria Arnholm
landshövding

Heidi Vassi
länsantikvarie

Jenny Svensgård
projektledare

Projektet Kulturmiljö och Vattenförvaltning har varit ett samarbete mellan länsstyrelserna i Kronoberg, Blekinge och Skåne. Projektets syfte är att ta fram kunskapsunderlag för kulturmiljöer vid vattendrag och sjöar. Nacke kvarn, Alvesta kommun. Foto: Eva Eliasson.

Bakgrund

En kulturmiljöstrategi som sträckte sig över perioden 2016–2020 togs fram 2015 för Kronobergs län. Strategin utgick från de nationella kulturmiljömålen som regeringen presenterade 2014 med ledorden hållbarhet, delaktighet, inkludering och helhetssyn.

Kulturmiljöstrategin utarbetades i bred samverkan med länets aktörer. Tidigt i strategiarbetet bjöd Länsstyrelsen och Region Kronoberg in representanter för offentliga, ideella och privata organisationer till ett strategiskt samtal. Syftet var att ta fram gemensamma målbilder och prioriteringar för det fortsatta kulturmiljösamarbetet.

Strategin mynnade ut i tre målbilder för perioden 2016 – 2020.

1. Breddad syn på småländskt kulturarv.
2. Kulturmiljöer utvecklas hållbart.
3. Upprätthålla levande dialog mellan aktörer.

Uppföljning och aktualisering 2020

Under 2020 genomfördes en uppföljning av de aktiviteter som genomförts och de resultat som uppnåtts inom ramen för strategin. I samråd med länets aktörer beslutades att inte ändra på de tre målbilderna utan fortsätta arbeta med dem även under nästa period. Fokus skulle vara på en aktualisering av strategin.

Länets kommuner, Region Kronoberg, berörda enheter på Länsstyrelsen och andra organisationer bjöds in till en workshop. Redovisningen omfattade insatser som gjorts under perioden med anknytning till de olika målbilderna.

En viktig slutsats från uppföljningen var att strategin inte var tillräckligt förankrad i organisationerna. Även om det hade genomförts många insatser så hade de inte gjorts utifrån strategin och dess målbilder. Däremot kunde de enkelt placeras inom de olika målen. En annan viktig slutsats var att det inte går att följa upp vilka effekter målbilderna har fått. Detta tar vi med oss in i aktualiseringen av Kulturmiljöstrategin för en ny period.

Traryds skans, Markaryds kommun. En miljö som berättar om tiden då det här var gränsen mot Danmark. En av de miljöer som finns med i Utredning om möjliga riksintressen i Markaryds kommun som presenterades 2021. Foto Adam Augustsson.

Kulturmiljöstrategins målbilder 2021–2025

Målbilder 2021–2025.

1. Breddad syn på småländskt kulturarv.
2. Kulturmiljöer utvecklas hållbart.
3. Upprätthålla levande dialog mellan aktörer.

Kulturmiljöstrategin anger riktningen för länets kulturmiljöarbete under den kommande femårsperioden. De verksamma inom länet har ett ansvar att se till hur strategin kan användas inom respektive organisation. Det är viktigt att kulturmiljöarbetets resultat går att följa upp, till exempel i verksamhetsplaner och handlingsplaner. Därför behöver varje organisation årligen bestämma och följa upp de insatser som genomförs i egna styrande dokument och planer. Resultaten av arbetet följs upp vid länets årliga Kulturmiljödag.

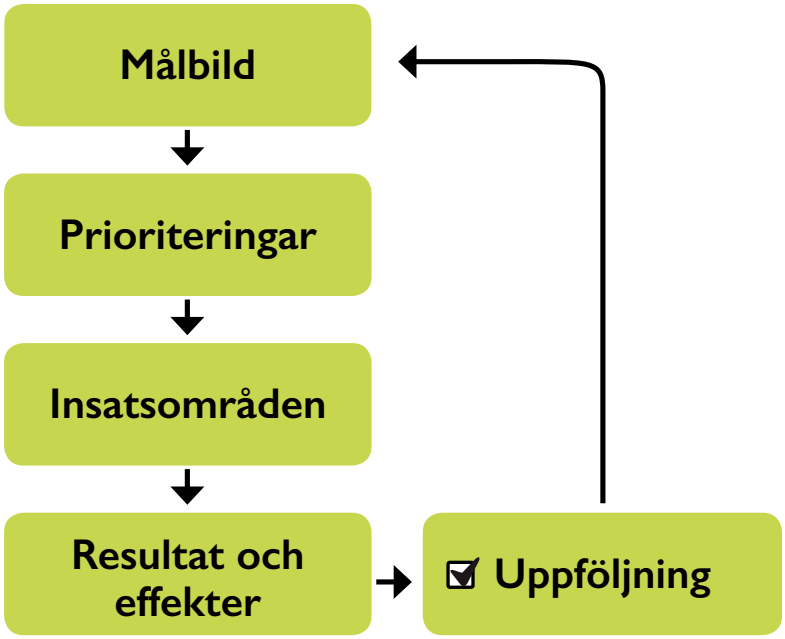

Den 27 september 1986 omkom Cliff Burton 24 år gammal på gamla E4:an två mil norr om Ljungby. Han var då basist i Metallica, som senare skulle bli världens största hårdrocksgrupp. I september 2006 uppfördes en minnessten för Cliff Burton. Stenen finns utmed Riksettan och blir Sägenplats 42 i Sagobygden. I sägenskåpet finns berättelsen om Cliff som tillsammans med bandmedlemmarna drog lott om sovplats i turnébussen, Cliff vann men det visade sig istället vara en nitlott. Foto: Emelie Olsson.

Målbild 1: Breddad syn på småländskt kulturarv

Många har en bild av kulturarv – landskap, platser, natur, historia, traditioner, mat, byggnader, berättelser, språk, konst och litteratur – som något som tillhör vissa grupper eller vissa bygder. Bondhustrun, tyngd av fattigdom och hårt arbete, som packat sin amerikakoffert och lämnat hemlandet för ett nytt liv på andra sidan Atlanten, är en bild av det småländska. En annan är idyllen, som kanske är sinnebilden av Småland; med en slingrande grusväg och ett rött litet torp med vita knutar, omgivet av skog och stenrösen.

Men bilden av det småländska är långt mer mångfacetterad än så. Astrid Lindgrens och Vilhelm Mobergs bildspråk speglar bara några berättelser av många. Kulturmiljöer är inte heller samma för alla människor. Det finns inte *en sann* eller *en rätt* kulturmiljö eller berättelse, utan det handlar snarare om förmågan att se och uppmärksamma olika platser och berättelser.

Världen är idag global och föränderlig. Människor rör sig inom och mellan länder. Den digitala utvecklingen ger dessutom möjlighet till nya upplevelser, ny kunskap och vidgade perspektiv. Olika kulturyttringar möts både i fysiska och digitala miljöer.

Dagens kulturmiljöarbete har sina rötter i sent 1800-tal. Med industrialiseringen kom reaktioner på att bondesamhället höll på att försvinna. Kulturmiljöarbetet har sedan dess till stor del präglats av att bevara och vårda platser och berättelser med koppling till det gamla bondesamhället. Men urvalet avspeglar sällan 1900-talets miljöer och vår samtid. Kulturarv är inte statiskt utan förändras över tid. Därför finns ett behov av förnyelse, av att uppdatera urvalet och synliggöra fler berättelser.

Prioritering för att nå målbild 1

- Synliggöra fler i kulturmiljöarbetet.

En breddad syn på kulturarv kräver ett kritiskt förhållningssätt och medvetenhet om hur urvalet påverkar de prioriteringar och val vi gör för att bevara, använda och utveckla kulturmiljöer. Genom att synliggöra samhällets bredd, komplexitet och mångfald ska delaktighet och ett inkluderande perspektiv utmärka det fortsatta kulturmiljöarbetet. Ökad delaktighet ökar också engagemanget och viljan att ta ansvar för kulturmiljöer.

Om du vill inspireras till aktiviteter eller veta mer om verktyg att inkludera flera i kulturmiljöarbetet, ta då del av den digitala verktygslådan Göra Sverige –
https://kalejdoskop-hemsida.squarespace.com

Uppföljning:

Resultat och insatser som synliggjort fler perspektiv i kulturmiljöarbetet.

Under år 2020 restaurerades och flyttades byggnadsminnet Halmhyddorna på Kronobergs hed, Alvesta kommun. Här står de på sin nya plats där de blir mer tillgängliga för besökare. Restaureringen av fönster och dörrar är på gång.
Foto: Heidi Vassi.

Målbild 2: Kulturmiljöer utvecklas hållbart

Kulturarv och kulturmiljöer spelar en viktig roll för förståelsen av sammanhangen i vårt samhälle. I mötet mellan människor kan kulturarv och kulturmiljöer användas som gemensam grund för att ta tillvara olika erfarenheter – oberoende av livsvillkor och förutsättningar. Historisk kunskap ger perspektiv på samtidens värderingar och problem. Det bidrar till en hållbar samhällsutveckling, där både sociala, ekologiska och ekonomiska värden tillvaratas.

Bra berättelser och fängslande människoöden intresserar och engagerar. När de är knutna till historiska platser och händelser blir fornlämningar, byggnader och landskap mer begripliga och intressanta. Levande historieberättande med lokal förankring kan skapa förutsättningar för en utvecklad kulturturism. Genom medvetna satsningar kan kulturarvet användas som en drivkraft för bygdens tillväxt, sysselsättning, marknadsföring och sociala sammanhållning. Besöksnäringen kan på detta sätt bidra till att kulturmiljöer hålls levande och utvecklas.

Kultur- och naturmiljöer har fått ökad betydelse i vardagens landskap. De berikar, ger variation och innehåll till den plats man bor på. Ett rikt kulturutbud, tillsammans med en variation av vackra och intressanta miljöer, ger attraktivitet. Detta har betydelse både när människor väljer bostadsort och för näringslivets utveckling.

Idag flyttar allt fler personer till tätorter. Det ger ett högt exploateringstryck i vissa områden, samtidigt som landsbygden avfolkas. Med en hållbar samhällsutveckling kan kulturmiljöer tillvaratas. Kunskapsunderlag som lyfter fram kulturhistoriska värden tidigt i planeringsprocessen ger förutsättningar för att skapa hållbara lösningar.

Prioriteringar för att nå målbild 2

- Fortsatt kunskapsuppbyggnad.

Kunskapsuppbyggnad ska utgå från en analys av kunskapsbehoven. Anpassade kunskapsunderlag för olika målgrupper behövs för olika samhällsfunktioner, till exempel inom samhällsplanering, miljö- och naturvård, landsbygdsutveckling, skolverksamhet, integration och inom besöksmålsutvecklingen. Med rätt kunskap om kulturmiljöns möjligheter kan olika aktörer bedriva varaktiga och hållbara verksamheter, som långsiktigt kan bidra till att utveckla länet.

Växjös nya kommunhus och resecentrum har byggts på stationsområdet och här möter den gamla medeltidsstaden en ny tids arkitektur inom en kulturmiljö av riksintresse. Foto: Samuel Palmblad.

- Tillgängliggöra kulturmiljöer för alla

Att känna till sin historia och kunna ta del av kulturmiljöer är både en mänsklig och en demokratisk rättighet. Det är därför nödvändigt att med olika åtgärder tillgängliggöra och anpassa kulturmiljöer för alla. Det kan handla om att avhjälpa fysiska hinder, uppföra ramper eller underhålla och bredda stigar och leder. Men tillgänglighet innebär även att använda en form och ett språk som mottagaren kan förstå, till exempel ta fram information på lättläst svenska och minoritetsspråk.

Att utveckla digital information och levandegöra kulturmiljöer genom muntliga berättelser och upplevelser är andra sätt.

Uppföljning:

Insatser och resultat av att kulturmiljöer har gjorts tillgängliga under perioden.
Insatser och resultat av ett kulturmiljöprogram. Finns ett sådant, är det aktuellt och hur används det?

Utvandrarleden, en 10 mil lång vandrings- och cykelled i författaren Vilhelms Mobergs hembygd. På stigar och vägar genom skogar, förbi ängar, sjöar, byar och gårdar som Ljuder, Korpamoen och Duvemåla upplever vi kultur- och naturmiljöer som vi hittar i Mobergs bok Utvandrarna. Leden går genom Emmaboda, Lessebo och Tingsryds kommun. Foto: Rose-Marie Svensson.

Målbild 3: Upprätthålla levande dialog mellan aktörer

Utvecklingen av samhället sker på många plan, med många olika parter inblandade. Föreningar, enskilda och professionella utövar det faktiska kulturmiljöarbetet i vardagen. De offentliga aktörerna stöttar och uppmuntrar både lokala initiativ och samverkan sker mellan kommuner och andra aktörer.

Lokalt engagemang och drivkraft är nödvändigt. Utan det lokala engagemanget kan kulturmiljöer vare sig utvecklas eller bevaras.

För att Länsstyrelsen ska kunna möta det lokala engagemanget och arbeta för de nationella målen behövs en helhetssyn på samhällsutvecklingen och landskapets värden. Om alla insatser ska få full effekt behöver dialogen mellan både enskilda aktörer och olika sektorer i samhället utvecklas och upprätthållas. Genom kommunikation och delaktighet kan vi lära oss av varandra och dra nytta av varandras erfarenheter. I Kronobergs län finns en väl utvecklad samverkan mellan aktörer, som stärkts genom arbetsmetoden *Gröna tråden*, som tagits fram i den regionala utvecklingsstrategin (RUS). Ambitionen är att upprätthålla och utveckla samverkan mellan aktörer i kulturmiljöarbetet.

Prioriteringar för att nå målbild 3

- Använda gemensamma arenor.

Möten över gränser är en förutsättning för att skapa samsyn, förståelse och en plattform för vidare diskussion. Länets aktörer möts redan i många olika sammanhang. Genom att använda och utveckla redan etablerade mötesarenor kan aktörer föra dialog mer effektivt. Med dialog och tvärsektoriella möten kan aktörer också dra nytta av varandras kompetens och få bättre förutsättningar att samspela med de resurser som finns tillgängliga. I länet finns goda förutsättningar med en sedan 2019 årlig återkommande Kulturmiljödag som är en gemensam arena för dialog.

- Samverka.

Ansvaret för att utveckla kulturmiljöer hållbart förutsätter ett samspel mellan privata, offentliga och ideella aktörer. Samverkan är ett medel för att nå målen, och förutsätter gemensamma målbilder och en ömsesidig nytta. För att gå från ord till handling och faktiskt nå resultat behöver alla parter ha ett helhetsperspektiv, samtidigt som varje aktör tar ansvar för att genomföra sina åtaganden.

Uppföljning:

Insatser och resultat av samverkan och dialog mellan aktörerna i länet.
Insatser och resultat av att Kulturmiljöstrategin har synliggjorts inom respektive organisations kulturmiljöarbete.

Ängarna i Kulturreservatet komministerbostället Råshult, Älmhults kommun. Foto: Mats Wilhelm.

Uppföljning av strategin

Länets aktörer måste ta ett gemensamt ansvar för att uppfylla målbilderna. Först när privata, ideella och offentliga aktörer långsiktigt strävar åt samma håll kommer de verkliga effekterna av kulturmiljöarbetet bli synliga.

Ett av Länsstyrelsens uppdrag är att samordna och se till att de nationella kulturmiljömålen genomsyrar länets kulturmiljöarbete. Länsstyrelsen rapporterar årligen effekterna av insatser till regeringen, som i sin tur återkopplar på resultatet.

Under Kulturmiljödagen görs en uppföljning av vilka effekter utvalda målbilder har haft. I slutet av femårsperioden bjuder Länsstyrelsen in till en gemensam uppföljning. Resultatet från uppföljningen används vid arbetet med en framtida revidering av kulturmiljöstrategin.

För dig som vill veta mer

Vad styr kulturmiljöarbetet?

Den kulturpolitiska inriktningen beslutas av riksdag och regering. Myndigheter med kulturmiljöansvar får uppdrag och instruktioner. Kulturdepartementet ansvarar för de kulturpolitiska frågorna. Riksantikvarieämbetet har det övergripande ansvaret för kulturmiljön i ett nationellt perspektiv. Statens kulturråd har det nationella ansvaret för kulturpolitiska mål och kultursamverksmodellen.

Länsstyrelsen och Region Kronoberg har det regionala ansvaret för kulturpolitikens förvaltning och utveckling. Länsstyrelsen har även det regionala tillsynsansvaret och sektorsansvar för kulturmiljön. Kommunerna har det lokala perspektivet på kulturmiljöfrågorna. Dessutom finns en rad andra privata, offentliga och ideella aktörer som arbetar med olika aspekter av kulturmiljö- och kulturarvsfrågor. Hembygdsrörelsen är en av dessa aktörer, som med ideella insatser förvaltar kulturarvet.

Definitioner av kulturarv, kulturmiljö och kulturvärde

Kulturarv och kulturmiljö är begrepp som spänner över ett stort tidsdjup och är i ständig omvandling. De sätter människan i ett historiskt sammanhang.

Kulturarv avser alla materiella och immateriella uttryck (spår, lämningar, föremål, konstruktioner, miljöer, system, strukturer, verksamheter, traditioner, namnskick, kunskaper etcetera) för mänsklig påverkan. Oavsett om det skrivs i obestämd eller bestämd form – kulturarv eller kulturarvet – innefattar det en mångfald av kulturarv. Ibland kan begreppet preciseras för att belysa särskilda delar av samhällsutvecklingen, till exempel det biologiska kulturarvet, det industriella kulturarvet eller modernismens kulturarv.

Kulturarvande beskriver att kulturarv aktiveras genom människors handlingar.

Kulturmiljö avser hela den av människor påverkade miljön, det vill säga som i varierande grad präglats av olika mänskliga verksamheter och aktiviteter. En kulturmiljö kan preciseras och avgränsas till att omfatta en enskild anläggning eller lämning, ett mindre eller större landskapsavsnitt, en bygd eller en region. Det kan röra sig om intensivt utnyttjade stads- eller industriområden såväl som extensivt påverkade skogs- eller fjällandskap. Kulturmiljön omfattar inte bara landskapets fysiska innehåll utan även immateriella företeelser som ortnamn eller sägner som är knutna till en plats eller ett område. Kulturmiljön är en del av kulturarvet.

Kulturmiljöarbete eller kulturmiljöverksamhet är den verksamhet som bedrivs för att främja kulturmiljöns värden. Det innefattar således såväl vård och levandegörande som nyttjande, det vill säga sådana aktiviteter som syftar till att kulturmiljövärdena tas till vara och integreras i samhällsutvecklingen.

Kulturvärde är ett begrepp inom *PBL, Boverkets byggregler 2011:6* och är en sammanfattande benämning för vad som i den fysiska miljön bedöms som värdefullt ur kulturhistorisk, estetisk och socialt hänseende.

Kronoberg är ett län rikt på sten. Röjningsrösen och stenmurar i odlingslandskapet berättar om generationers arbete med att bruka jorden. Hannabad, Markaryds kommun. Foto: Adam Augustsson.

Regelverk

Kulturmiljöarbetet förhåller sig till ett flertal olika ramar, regler och riktlinjer. *Kulturmiljölagen* innehåller bestämmelser om fornlämningar, byggnadsminnen och kyrkliga kulturminnen. Lagen reglerar även olika ansvarsområden för kulturmiljön. Ansvaret delas av alla, såväl enskilda som myndigheter.

Enligt *kulturmiljöförordningen* ska Länsstyrelsen särskilt samverka med länsmuseerna. Kulturparken Småland AB är därför en viktig part i det regionala kulturmiljöarbetet. Enligt *förordningen om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer* kan Länsstyrelsen stötta insatser till vård, information, kunskapsuppbyggnad och tillgänglighet.

Tillvaratagande av kulturhistoriska värden regleras även av andra lagar som *miljöbalken, plan och bygglagen, väglagen och skogsvårdslagen* med flera och konventioner som *landskapskonventionen*.

Agenda 2030

Agenda 2030 består av 17 globala mål för hållbar utveckling. Avsikten med Agenda 2030 är att lösa klimatkrisen och att förverkliga de mänskliga rättigheterna genom att utrota extrem fattigdom, minska orättvisor och ojämlikhet och främja fred och rättvisa – på global och lokal nivå. Länsstyrelsen ska bidra till länets genomförande av Agenda 2030. Inom Länsstyrelsens kulturmiljöarbete prioriteras målen:4. God utbildning för alla.11. Hållbara städer och samhällen.12. Hållbar konsumtion och produktion. 15. Ekosystem och biologisk mångfald.

Nationella miljömål

Riksdagen beslutade 1999 att det skulle finnas femton nationella miljökvalitetsmål för Sverige. År 2005 utökades de med ett sextonde miljökvalitetsmål om biologisk mångfald.

Arbetet med att nå målen utgör grunden för den nationella miljöpolitiken. Miljökvalitetsmålen är långsiktiga målbilder och fungerar som vägledning för samhällets miljöarbete där myndigheter, länsstyrelser, kommuner, näringslivet och andra aktörer deltar.

Länsstyrelsen har en övergripande och samordnande roll som regional miljömyndighet. De arbetar tillsammans med andra regionala myndigheter och i dialog med kommuner, näringsliv och frivilliga organisationer.

Inom Länsstyrelsens kulturmiljöarbete prioriteras målen:

8. Levande sjöar och vattendrag
12. Levande skogar
13. Ett rikt odlingslandskap
15. God bebyggd miljö

Nationella kulturpolitiska mål

Riksdagen antog redan 2009 nya nationella kulturpolitiska mål, med syftet att förändra kulturpolitikens inriktning och arbetsformer. Några av de stora förändringarna var delaktighet, medborgarperspektiv och vikten av samspel mellan olika politikerområden för att integrera kulturfrågorna i ett bredare perspektiv

De kulturpolitiska målen ska

- främja allas möjlighet till kulturupplevelser, bildning och till att utveckla sina skapande förmågor
- främja kvalitet och konstnärlig förnyelse
- främja ett levande kulturarv som bevaras, används och utvecklas
- främja internationellt och interkulturellt utbyte och samverkan
- särskilt uppmärksamma barns och ungas rätt till kultur.

Nationella kulturmiljömål

De nationella kulturmiljömålen antogs av riksdagen år 2014, och ger en helhetsbild av hur kulturmiljöarbetet ska bedrivas. Länsstyrelsen har ett särskilt ansvar att arbeta i enlighet med målen, och ska bland annat utgå från dem i planering och uppföljning av verksamheten.

Kulturmiljömålen ska även kunna vara vägledande för och inspirera kulturmiljöarbetet på regional och kommunal nivå. De kan även fungera som vägvisare för den regionala politikens prioriteringar.

Kulturmiljömålen är direkt kopplade till de nationella miljömålen (SOU 2012:37)

De nationella kulturmiljömålen ska främja

- ett hållbart samhälle med en mångfald av kulturmiljöer som bevaras, använd och utvecklas
- människors delaktighet i kulturmiljöarbetet och möjlighet att förstå och ta ansvar för kulturmiljön
- ett inkluderande samhälle med kulturmiljön som gemensam källa till kunskap, bildning och upplevelser
- en helhetssyn på förvaltningen av landskapet som innebär att kulturmiljön tas till vara i samhällsutvecklingen.

Vision för kulturmiljöarbetet till 2030

Riksantikvarieämbetet fick i uppdrag av regeringen att under åren 2014–2016 ta fram en samlande vision för hur kulturmiljöarbetet bör utvecklas till 2030. Visionen ska underlätta så att de politiska målen för kulturmiljöarbetet nås.

Visionen ska öka medvetenheten om att kulturarv och kulturmiljö är viktiga delar i arbetet med ett hållbart inkluderande samhälle. Uppdraget har genomförts i samverkan med länsstyrelserna och i bred dialog med övriga berörda aktörer.

Visionen 2030 är att:
”Alla oavsett bakgrund, upplever att de kan göra anspråk på det kulturarv som format Sverige”.

Det handlar om ett anspråk i bildlig mening. Riksantikvarieämbetet och andra kallar det för kulturarvande. Att alla har rätten att relatera till kulturarv för att beskriva sig själva, var de kommer ifrån och vem de vill vara och bli.

Gestaltad livsmiljö

I *Politik för gestaltad livsmiljö* (Prop. 2017/18:110) tar politiken ett helhetsgrepp om arbetet med den gestaltade livsmiljön och en samlad nationell arkitekturpolicy.

Arkitektur, form, design, konst och kulturarv har avgörande betydelse i samhällsbygget eftersom den gestaltade livsmiljön påverkar alla människor i deras vardag utifrån bland annat hälsa och välbefinnande. Gestaltad livsmiljö ska, enligt politiken, ses som ett sammanhållet område där alla dessa perspektiv samspelar och berikar varandra.

Riksdagen antog 2018 följande mål och delpreciseringar för politikområdet:
Arkitektur, form och design ska bidra till ett hållbart, jämlikt och mindre segregerat samhälle med omsorgsfullt gestaltade livsmiljöer, där alla ges goda förutsättningar att påverka utvecklingen av den gemensamma miljön.

Det ska uppnås genom att

- hållbarhet och kvalitet inte underställs kortsiktiga ekonomiska överväganden
- kunskap om arkitektur, form och design utvecklas och sprids
- det offentliga agerar förebildligt
- estetiska, konstnärliga och kulturhistoriska värden tas till vara och utvecklas
- miljöer gestaltas för att vara tillgängliga för alla
- samarbete och samverkan utvecklas, inom landet och internationellt.

Regional utvecklingsstrategi och kulturplan

Gröna Kronoberg 2025 är den regionala utvecklingsstrategin (RUS) för länets tillväxtarbete. Den innehåller visioner, målområden och prioriteringar för länets utveckling 2015–2025. Kulturmiljöstrategin omfattar framförallt målområdet *Vi växer i öppna och hållbara livsmiljöer* med de två prioriteringarna:

- Utveckla platser, orter, städer och regioner genom att komplettera och dra nytta av varandra.
- Utveckla miljöer där människor känner sig välkomna och delaktiga.

Region Kronoberg ansvarar för att samordna arbetet med RUS, där Länsstyrelsen är en viktig samarbetspartner. Den regionala utvecklingsstrategin är långsiktig och övergripande. Därför finns även understrategier med kortare perspektiv, och mer konkreta och detaljerade delmål.

Kultursamverkansmodellen med regionala kulturplaner infördes 2011 för att öka regionala prioriteringar och variationer till kulturell verksamhet. Efter samråd, med bland annat Riksantikvarieämbetet och länsstyrelserna, beslutar Kulturrådet om nivån på bidraget till de regionala kulturplanerna. Region Kronoberg ansvara för länets kulturplan. Kulturplanen är tillsammans med kulturmiljöstrategin exempel på understrategier i RUS, där Länsstyrelsen och Region Kronoberg samverkar.

Lästips

Agenda 2030 – 17 globala mål för hållbar utveckling

Europeiska landskapskonventionen (ELC)

Förordning om bidrag till förvaltning av värdefulla kulturmiljöer (SFS 2010:1121)

Gröna Kronoberg 2025. Regional utvecklingsstrategi Kronobergs län

Kulturmiljöarbete i en ny tid (SOU 2012:37)

Kulturmiljöförordningen (SFS 1988:1188)

Kulturmiljölagen (SFS 1988:950)

Miljöbalken (SFS 1998:808)

Ny museipolitik (SOU 2015:89)

Plan- och bygglagen (SFS 2010:900)

Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet. Génetay, Lindberg, Riksantikvarieämbetet 2015

Politik för gestaltad livsmiljö (Prop. 2017/18:110)

Regional kulturplan för Kronobergs län 2018-2020 (2021)

Skogsvårdslagen (SFS 1979:429)

Vision för kulturmiljöarbetet 2030, Riksantikvarieämbetet 2016

Blidingsholmsbron i Tingsryds kommun är en stenvalvsbro från början av 1800-talet. En plats med lång historia då här redan på medeltiden fanns ett vadställe över Mörrumsån. Många av våra vägar har sitt ursprung i enkla stigar och ridvägar som varit naturliga stråk att färdas genom landskapet. Foto: Rose-Marie Svensson.

Kronoberg är ett län rikt på sten. Röjningsrösen och stenmurar i odlingslandskapet berättar om generationers arbete med att bruka jorden. Hannabad, Markaryds kommun. Foto: Adam Augustsson.

LÄNSSTYRELSEN
I KRONOBERGS LÄN

Länsstyrelsen i Kronobergs län
Besöksadress: Kungsgatan 8, Växjö
Postadress: Länsstyrelsen, 351 86 VÄXJÖ
E-post: kronoberg@lansstyrelsen.se
Hemsida: www.lansstyrelsen.se/kronoberg